

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळे.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक

५३६/१८५ (८५)

ग्रंथ नाम

रुनिमयी स्वयंवर.

विषय

मराठी काव्य.

॥ श्री ॥ रुक्मिणी त्रयं वरप्रारंभः ॥ श्री ॥
॥ अपावेद्यं चैव पुनः कपरोपकारी ॥

श्रीगणेशायनमः॥ श्रीसरस्वत्यैनमः॥ श्रीगुरवेनमः॥ श्रीकु
 लदेवतायनमः॥ श्रीवेदव्यासायनमः॥ श्रीकृष्णायनमः॥
 छं नमोजी श्रीकृष्णनाथ॥ गणेशस्वरस्वतीनामेधारिता॥
 तुचितुंकुब्देवता॥ कवचावासी पाशुं॥ १॥ तुंचिअरवी
 लब्धवर्धेजन॥ सहजगुरुनाथ॥ कृष्णकथोसिलावि ॥ ५॥
 मन॥ निजात्मगुणगावथा॥ २॥ छैका श्रीकृष्णकथाप्रव
 ण॥ तेषंचित्तवृत्तिवधलीजाण॥ कर्मकर्मिअखंडपण॥
 लागलेध्यानभीमकीसी॥ ३॥ सुवयोगिंद्राप्रति॥ प्रश्नके
 केलापरिक्षिति॥ भीमकीहरणश्रीपती॥ कायनिमित्यपेकैले॥

(2A)

॥ ४॥ कां करितोसि म्हणसी प्रश्न॥ तरि मीत्य तोदक जाण॥ वदेन
कथा मृत अवण॥ तें जीवन मज तु सें॥ ५॥ विशेष हें कृष्ण चरि
त्र॥ तुसेनि मुखें शुद्ध पावित्र॥ अवण करितां मासे श्रोत्र॥ अधि
काधिक मूकेंले॥ ६॥ इतिर कथा न के फुडि॥ नित्य नूतन इची
गोडी॥ शोउं जाणती आठुडी॥ परा त्पर थडी पावले॥ ७॥ देखो
निप्रश्नाचा आदर॥ मुक कथा जाला सादर॥ कै सें बोलिला
वचन गंभीर॥ कृपा अपासा गचि॥ ८॥ छैकें बापा परिधि
ति॥ तुंतव सुखाची सुख मूर्ति॥ मीमकी पाणिग्रहण स्थि
ती॥ आयथा निगुती सांगेन॥ ९॥ जगावसु देवाचिये तप प्राप्ती॥
श्री कृष्ण देव की उदरायेति॥ कृष्ण चीजे कृष्ण राति॥ जाली

उत्तरतीक्ष्णमंडलाब्धि॥१०॥ कनकासर्वजैसीकांति॥ सूर्यासर्वजै
 सीदिप्ति॥ तैसीअवतरलीकृष्णशक्ति॥ वैदर्भदोशैरुक्मिणी॥
 ॥११॥ जैसामूर्तिमंतविवेक॥ तैसाजाणराजाभीमक॥ सत्वाधि
 लाअतिसात्विक॥ निष्कलंककरोमत॥१२॥ अद्वापलिषुद्ध
 मती॥ जालीगमतिधरिती॥ तैसाजन्मलीकृष्णशक्ति॥ चित्रा
 क्तिरुक्मिणी॥१३॥ पांचाविश्ववासवटि॥ सद्बुद्धिउपजेजेविं
 गोमटि॥ तैसीपांचाहिंधाकुटी॥ जालीगोरटीरुक्मिणी॥१४॥
 नवविधातैचिनवमासगमभिरलेपूणदिवस॥ सांगजन्मली
 रूपस॥ नवनिधानरुक्मिणी॥१५॥ जैहृनिजन्मलीकुंसी॥ तै
 हुनिआवडेरायासि॥ अमान्यकरूनिपांचासि॥ तैचियेकिपटियं

(57)
चेसिरें करीवसे ॥ २८ ॥ तोउरगर्जेकवणिये मानि ॥ जन्ममरण
हरीचरणी ॥ नाही उपासकां लागुनि ॥ संकल्पविकल्पगोलेया ॥
॥ २९ ॥ अनंतरूपनाकळेवेदि ॥ तेव्हाकळिजे जें विसद्वि ॥ ते
सीमेखका माजामहि ॥ चिदलसंधिजडलीसे ॥ ३० ॥ स्वपदपा
वालेयां पावि ॥ जें विविन्निहोय कां उफरादि ॥ ते स्या किंकिणी सुद
ध्यांदि ॥ अधोमुखमेखके ॥ ३१ ॥ कालिशयेसिं माजसाना ॥ हो
ताअभिमानपंचानना ॥ देखोनिरुक्षमध्यरचना ॥ लाजारा
नातोगेला ॥ ३२ ॥ पाहावया कक्षमध्यरचना ॥ चित्रिचिलेपें
जालीजाणा ॥ सांडनिआगिच्याअभिमाना ॥ मेखकेखेवणा
स्वयेजडलि ॥ ३३ ॥ नाप्पीसिं नापिनापिता ॥ देउनिस्वपिला

स्थळ

को

(५)

विधा ता॥ तेथिचा पारहि पाहातां॥ पैविधा तानेणोचि॥ ३४॥ म्हणो
निपद्य नाभिनावां॥ उदरीचैलोक्य सांठेवा॥ जेंवि सागरामां जि
चेवा तरंगाचा पैकेला॥ ३५॥ सागरि लहरिचि नकाळि॥ तैसी
उदरिं त्रिगुण त्रिवाळि॥ कर्म कर्म सोमावळि॥ बहिर्मुखे वाढ
लिया॥ ३६॥ न कळे हृदयिचें माहिमान॥ उपनिषदा पडिले मो
न्या॥ तेथेही संचरले सज्जन॥ ३७॥ मिमान सांडनि॥ ३८॥ शु
न्य सांडनि निरावकाशा॥ तेंचि हें हृदई सावेकाशा॥ संती
केलाराहेवास॥ व्यतिशून्य होउनि॥ ३९॥ तय पदि जे सल्लिन॥
तेंचि जाडित पदकजाण॥ मुक्त मोतिलग संपूर्ण॥ गुणें वीण
लेयिलासे॥ ४०॥ ज्ञान वैराग्य सुक्ति संपुटि॥ निपजालि मु

(4A)

बाटिं॥ मुक्त मयुरपत्राचिवेवी॥ कैसी शोचता हे गोमटी॥ दृश्य दृष्टी
अतीत॥ ६४॥ सलोक समीप स्वरूपता॥ ते तं वपि सें सांडी सर्वथा॥
देखणें वीण डोळ सता॥ तें चि माया पैस्त बक॥ ६५॥ अळंकारा मा
जि आ वडी॥ जेथें श्री कृष्ण मि आधी क गोडी॥ ते चि सांगां विसर
ली फुडी॥ चूकि गाळी पडत सा॥ ६६॥ सकळं कृष्ण नृषण॥ ब्रा
ह्मणाचा दक्षण चरण॥ हृदयें न हे नारायण॥ श्री वत्सला छं न
गो वीद॥ कृष्ण चिये श्री मूर्ति॥ जे वप्य आले त्रीज गति॥ बर वया ब
रवा श्री पति॥ वाचा किती अनुवादों॥ ६७॥ जें जें अत्यंत सुंदर दिसे॥
ते तें कृष्णचे निलेशें॥ डोळया तें लाविलें पिसें॥ जालें मोर विसें हरि
आंगी॥ ६८॥ सौंदर्याचा अनिमान॥ मदन आंगी संपूर्ण॥ ते

नकि

(5)

णेंदेखो नियां श्रीकृष्ण॥ स्वदेहा सी वीटला॥ ७०॥ मदनें कृष्णदेखिला
सांग॥ आं गजावृनिजालावनंग॥ पोटायेनुनियां चांग॥ उत्तमांग
पावला॥ ७१॥ बरवै पणें मी मोदी॥ होतें लक्ष्मीचा पोटीं कृष्णदेखो
नियां दिवि॥ तेही उफरा दिला जिली॥ ७२॥ रूपाभाळो नियां कैसी॥
रमाजाली परमापिसि॥ लक्ष्मीचा वडकृष्णसी॥ जाली दासी पांयाचि॥
॥ ७३॥ कृष्णदेखिला ज्यादृष्टी॥ ते परतानि मागु तीनुठि॥ अधिक
अधिक घाली मिठी॥ होय सली नहरी रूपिं॥ ७४॥ कृष्ण पाहावया
च्यालो जा॥ नयनीं नमना निघती जिजा॥ श्रवणें श्रवणा सिवल्लीना॥
अपि न्नशो जा कृष्णाचि॥ ७५॥ कृष्ण रसजे सेवित॥ तयां सिफिकें
होय अमृत॥ अमर अमृता तें सेविता॥ तेही चरफडित हरिरसा॥ ७६॥

॥ ७॥

॥ ७॥

(5A)

श्रीयावाखाणिजेअमरेन्द्र॥ क्लृप्तइंद्राचाहिइंद्र॥ क्षयपावतीइंद्रचं
द्र॥ क्लृप्तनरेन्द्रअक्षयी॥ ७७॥ असूरसुरांउत्थापिति॥ तेगाहाण
हरीसिदेती॥ इंद्रचंद्रप्रजापति॥ चरफउतीनिजपदा॥ ७८॥ ते
वेळीउगीक्लृप्तनाथ॥ कंसकेशियाकरीद्याता॥ देवानिजपदिस्व
पित॥ अमरनाथश्रीक्लृप्त॥ ७९॥ क्लृप्तअसात्रिभुद्धि॥ उदारन
देखांस्वात्मबुद्धि॥ सेवकावसनीनिजपांदि॥ अक्षयसिद्धिदेउनि॥
॥ ८०॥ नेंदीचदेवकीयशोदसि॥ तेगतीदीधलीपूतनेसी॥ समान
देणेंअरिमित्रासि॥ उदारतेसिकायवर्ण॥ ८१॥ नीजपदेसिक्लृप्त
नाथ॥ नक्तांसिआपाण्यांदेता॥ आपणेहोयसंक्तांअंकित॥
राहेतिष्ठतत्यांपासि॥ ८२॥ नक्तअज्ञामानीमोटि॥ सिंहशूक

होय जगजेठी॥ प्रगटला कोरडिये काष्टि॥ वचना सांटी नक्तांच्या॥
 जैसा धीर वीर उदार सुंदरा॥ गुणा गुणी गुणगोमिर॥ पृथ्वी वरी यहु
 विर॥ दुजाना ही सर्वथा॥ ८४॥ कुरु चरणीचा आराम॥ पाहातां
 ॥ ८५॥ विसरे क्रिया कर्म॥ समाधी सतेथें विष्णु म॥ मनोरम हरि पद॥ ८६॥
 कुरु स्वरूपाचि प्राप्ति॥ की मकी सादर श्रवणार्थि॥ हृदयें आयु
 बाध न विली मूर्ति॥ मा वळली॥ ८७॥ आग जालें रोमांचित॥ कंगीचा
 स्फूर्ती प्यपें दाटल॥ शरीर चळवळी का पल॥ पडे मूर्च्छित धरणिथ॥ ८८॥
 येक म्हणती धरा धरा॥ येक पालव घालिती वारा॥ येक म्हणती
 दुःखा॥ कुरु कीर्तनें सउपली॥ ८९॥ नक्ती पासिं भावना
 जाये॥ तैसी धांवि नली धाये॥ शणी दुष्टि लागेल माये॥ उचल
 निकडिये घेतली॥ ९०॥ रायासिकळलें पैवि न्ह॥ शसि जालें

(6A)

कलश्रवण॥ तेषां चिवे धले असे मन॥ कलशा पर्ण हे करावी॥ ७०॥
हा विधरुनियां नाव॥ अंतःपुरा आलाराव॥ राक्षिणी सी कल
ना हो॥ राणिये रावो पुसतसे॥ ७१॥ मग बो लिली शुद्ध मती॥ होंचि
होतें मा सा चित्ति॥ कन्या अपा दी सी पती॥ पुण्यात्रि जगती न स
माये॥ ७२॥ वरमान ला आसा॥ कन्या दान श्री कल्ला सी॥
वरी च सार्थ के ताज ना सी॥ ना सी उद्धार॥ ७३॥ विकल्प राक्षि
या कल्ल देषि॥ वचन न मना सी॥ काय म्हणा वें वडिलां सी॥
गा वळिया सिसो यारिका॥ ७४॥ कल्ल अगुणाचे अरूप॥ कन्या
सगुण आनि म्वरूप॥ दोही मि घटि ना वा विकल्प॥ शून्य संक
ल्प सो ररिके॥ ७५॥ राक्षियां कल्ल निदा करिता॥ वाग्देवता स्तुति

(७)
वदत॥ दिसेवाग म्बरीसीता॥ याप अद्रुत निदेवं॥ १५॥ येकाजना
दनाविनविता॥ निंदेम जिस्काविहोता॥ श्रोतांतेथे वेडुनिचित्ता॥
तथा सुनिश्चितपरिसावि॥ १६॥ इति श्री नागवते महापुराणे द
त्तामस्कंधे हरिवंशसंहितायां द्वाविंशोऽध्यायः ॥ स्वयं रेयेकाकारटीकायां
प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ संपूर्णमस्तु ॥ श्री कृष्णार्पणमस्तु ॥ २१॥ ॥ ॥

(3A)

कांत॥२७॥ त्यासि द्यावें जी मावंड॥ तैजा मुचें काळें तोड॥ या बोला व
णाल्फा रवांड॥ ज्ञाते उदंड तुझा पासी॥२८॥ क्लृप्त अतीत चहुं वाचा॥
तेथें वाग्नि श्रयो द्यडे कैचा॥ शब्द नि श्रयो न केसाचा॥ सत्य वाचा हे
माझी॥२९॥ बोला ना के जो सा पडे॥ त्यासि च वाग्नि श्रयो द्यडे॥
हेतंव तेथें अवद्यें कुडे॥ जाणत वेड कां हो तां॥३०॥ कुळ कर्मचा अंत॥
आपणा सकट सकळाचा त॥ कर्मचा आहे जिवा अंत॥ तूरी क्लृप्त ना
श्वरावा॥३१॥ जैसें नीज तत्वा मळी॥ तैसा रायारां हेतूनि श्रव॥
कुळापि मानी मी सबळ॥ दहल मध मी जाणो॥३२॥ जन्मे कर्म कु
ळ गोत्र॥ उंच नीच वर्ण विचित्र॥ कर्मचें जे कर्म तंत्र॥ जाणता स्वतं
त्र मी येक॥३३॥ शरीर समंधाचें कारण॥ द्यटीत आहे मज आधि
न॥ प्रकृति पुरुषा पाणी ग्रहण॥ माझे निजाण होतसे॥३४॥ वच

(४)

प्रा॥२

नवैकाजी प्रबळ॥ चैद्य देशी चाराजा मुपाळ॥ महा सिमानी मुमु
 पाळ॥ सोयरा केवळ तोळा ह्मा॥ ३५॥ शरीर समंधा चें द्यटिता॥ त
 या सिंच आहे निश्चित॥ तुझे वेंस लेते पंडित॥ उचितानुचित वि
 चारा॥ ३६॥ कर्मकांडिचे वेद पाठक॥ बोला दुनि ज्योतिषी गणिक॥
 वाग्नि श्रयाचें वाग्जाळिक॥ राक्षस रात्र सोडिले॥ ३७॥ मेळ पां
 चापंचकाचा॥ राक्षस श्रयाचें वेसाचा॥ सासिमानें गर्जवाचा॥
 सोयराज्या मुचा मुमुपाळ॥ ३८॥ रुक्मिणी कायामनें वाचा॥ नि
 श्रय केला श्री कृष्णाचा॥ बोद्ध निश्रय राक्षसाचा॥ मुमुपाळें सिं
 रुक्मिया॥ ३९॥ लग्न पात्रिका पाहातां डोळां॥ येकिनाडी मुमुपा
 ळा॥ कृष्ण नेईल मकवाळा॥ या सिंच वकळा वरील॥ ४०॥
 वर मुमुपाळ ऐकतां॥ दचकली ते राज दुहिता॥ जे सासिहासिसि

॥३॥

॥३॥

(8A)

इत्तामहोता॥ उवी अवचिता अंतराय ॥ ४१ ॥ कवण उपासूं गेदेवता ॥
कवण कवणा जाडुं तीर्था ॥ कवण नवसन वसुं आतां ॥ कृष्णनाथा
प्राप्तीसी ॥ ४२ ॥ जैसा सल्लुहि आडका मक्रोध ॥ किं विनिते आडग
र्वमद ॥ स्वधर्मा आडवाळ ससिद्ध ॥ तैसा बंधूरु किमया ॥ ४३ ॥
जैसा सविवेक वैरागी ॥ विघ्नें जिगीने जाय वेगी ॥ तैसा प्रयत्न क
ळालागी ॥ करीन स्वांगी मीदेर ॥ ४४ ॥ कृष्णप्राप्तीचा विचार ॥
तथे करूं नये दुजयाचा संचार ॥ वृत्ते करावी तदाकार ॥ धैर्य बळे
पुलेनि ॥ ४५ ॥ गूजसांगों मायेपासिं ॥ परिहें साध्य न वेलत येसी ॥
रडों निघेल मोहोसिं ॥ मिठीलोचें सिंघालुनि ॥ ४६ ॥ मोसें आशे
च्या साजणी ॥ दीन तूलेच्या ब्राह्मणी ॥ मीळे तील सवासना सुवाषिणी ॥

(१)
मजवेळू निघेतील ॥ ४७ ॥ तेणें होई लथोर रावु ॥ अकेल आसि मानियां बंधू ॥
कस्तूरी सी विरोधु ॥ सबळ क्रोध उपजेल ॥ ४८ ॥ असें विचारुनि
या जाण ॥ नीज सावाचा ब्राह्मण ॥ असपाचा रिलासज्ञान ॥ अती गह
न विवकी ॥ ४९ ॥ कस्तूरी सी सदा व ॥ याला गिना मे तो सुदेव ॥ कस्तूरी
पासिं धाडिला पाहा हो ॥ नीज पत्रिका उठि ॥ ५० ॥ सातां श्लोकांचि वित्प
ति ॥ उपावना व अर्त कीर्ति ॥ देवक शिष्यो नीज नक्ती ॥ कस्तूरी सि वि
नंती पाव विलि ॥ ५१ ॥ येका जननी न मन ॥ ओतां कावें सावधान ॥
प्रेम पत्रिकेचें लेखन ॥ अनुसधान सी मकीचें ॥ ५२ ॥ इति श्री मद्रा
गवते महापुराणे दशमस्कंधें हरिवंशसमिति संहितायां कृष्णि स्व
यंवरे येका कारटी कायां द्वितीयो ध्यायः ॥ २ ॥ श्री कृष्णार्पणमस्तु ॥

(9A)

श्रीगणेशायनमः॥ आपुले अतिचैखंजन॥ सुदुसत्वाचेंपत्रजाण॥
बुद्धिबोधेकेलेलेखन॥ वणाक्षरिंअक्षर॥ १॥ मनोवेगाचापैंवारु॥
त्यावरीबैसविलाद्विजवरु॥ कृष्णपासिंजीसत्वरु॥ समूळमुळ
पावविला॥ २॥ मासे पूर्वपुण्यतुं द्विजवरु॥ कृष्णप्राप्तीसिमजतुंगु
रु॥ म्हणौनि केलानमस्कारु॥ वगौंयंदुवीरआणावा॥ ३॥ द्वीजपा
वलादोरका॥ वैकुंठकैलासाहाननाधिका॥ जेथेंनिवासजगन्ना
यका॥ विम्वव्यापका श्रीकृष्ण॥ दारकाबाह्यप्रदेसिं॥ आराम
रमवि॥ जीवाशिवासी॥ वसंतनिववीसदांसुमनोसिं॥ संतापकोण्हा
सीअसेना॥ ५॥ जेमेंविकारालंकमळशुद्ध॥ गुंजारवतीकृष्ण
दुद॥ औकोनिगंधर्वजालेस्तब्ध॥ सामवेदमौनावे॥ ध्याप्रबोध

पारवेद्युमधुमिती॥ तेणें वागेश्वरी चवके चित्ति॥ विस्मीत जाला बृ
 हस्पति॥ अश्रिय मानिती सुरवर॥ ७॥ डोलती दांक्षा चैपेंचड॥ मु
 क्त परि पाकें अति गोड॥ सकळ का माचें पुरतें कोड॥ गोडा हि गोड
 ते गोडी॥ ८॥ को किळा कलवर्ण कुंज ति॥ बाबु निराबु मधुरावृत्ति॥
 तेणें सनकादी कसुखावर्त॥ मुक्त पती तटस्थ॥ मयूर आनंदें ना
 चत॥ अप्सरा नृत्य तेणें तटस्थ॥ तांडा विसरले उमाकांत॥ अ
 ति अद्भुत हरि लिळा॥ १०॥ सुहृद सदारका वासी॥ मुक्त मोतियें चा
 रा ल्यांसी॥ तें देखोनियां परम हंसी॥ नीज मानसिं लाळ घोंढी॥
 शूक पिंगळा अनुवादत॥ तेणें वेदांत दचकत॥ अति गुह्याचें नी
 ज गुह्यार्थ॥ पक्षी बोलती द्वारकेचे॥ १२॥ इतर नगराचि ठाम वणी॥

(10A)

लिखणावरीपांचखणि॥ त्यामाजिअतीदुरवणी॥ द्वारकापाटपि
तेनाहि॥ १३॥ द्वारकापाहातांवाडेकोडे॥ विजुपिळुनिघातलेस
डे॥ मुक्तपताकाचुहकडे॥ मश्यकत्यापुढेंसत्यलोको॥ १४॥ द्वारके
चिनवलपरि॥ चिंतामणीचीचिंताहारी॥ कल्पतरूचीकल्पनाव
रि॥ परिसाचीनिवारीजडत्वकाळिसा॥ १५॥ दरोचिदैत्यदवडी॥
अमृताचिसालिकाढि॥ स्वयंदविनीजगोडी॥ नांदेउघडीद्वार
केसाजि॥ १६॥ द्वारकेमाजिसहकणे॥ अक्षरांचेंखरेनाणे॥ जैसें
घेणे॥ तैसेंदेणे॥ कोणहाडिउणे॥ कसना॥ १७॥ वैकुंठिचियावैभववासी॥
कृष्णेंआणिलेंद्वारकेसी॥ देखतावकपडिलेदिजासी॥ तेद्वारका
कैसीवणीवि॥ १८॥ दिजासीसत्वरत्वरामोटी॥ नगरनपाहोचिद
ष्टी॥ फीतरीपातलाउगाउगी॥ जेथेंजगजेगीश्रीकृष्ण॥ १९॥ म्हणो

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com